

19148

# E + M

1/2011

ročník: XIV.

***Ekonomie a Management***

***Economics and Management***

Ekonomická fakulta, Technická univerzita v Liberci  
Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice  
Fakulta ekonomická, Západočeská univerzita v Plzni  
Fakulta ekonomická, Technická univerzita v Košicích  
Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banské Bystrici  
Fakulta informatiky a managementu, Univerzita Hradec Králové  
Fakulta managementu a ekonomiky, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Obchodně podnikatelská fakulta v Karvině, Slezská univerzita v Opavě  
Fakulta sociálně ekonomická, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně Ústí nad Labem

Economics - Management - Business Administration - Marketing & Trade - Information Management - Finance  
Economics - Management - Business Administration - Marketing & Trade - Information Management - Finance  
Economics - Management - Business Administration - Marketing & Trade - Information Management - Finance

***Ekonomie  
Ekonomika a management  
Marketing a obchod  
Finance  
Informační management***

2011

Economics - Management - Business Administration - Marketing & Trade - Information Management - Finance  
Economics - Management - Business Administration - Marketing & Trade - Information Management - Finance  
Economics - Management - Business Administration - Marketing & Trade - Information Management - Finance

**Vývoj průmyslové koncentrace a specializace v regionech NUTS3 České republiky v kontextu dynamizace regionální komparativní výhody ..... 38**

*The Development of Industrial Concentration and Specialization in the Czech Republic NUTS3*

*Regions in the Regional Comparative Advantage Context*

Jana Šímanová, Filip Trešl

**Ekonomika a management**

**Business Administration and Management**

**Simultánne riadenie ekonomiky a procesov znalosťou pridanej hodnoty ..... 53**

*Simultaneous Management of Economics and Business Processes by Added Value Knowledge*

Rastislav Rajnoha, Ján Dobrovič

**Personální controlling a řízení personálních procesů ..... 70**

*Personnel Controlling and Personnel Process Management*

Alice Reissová, Karel Hrach

**Benchmarking - Methods of Raising Company Efficiency by Learning from the Best-In-Class ..... 83**

*Benchmarking - metoda zvyšování výkonnosti podniku učením se od nejlepších z oboru*

Barbora Jetmarová

**Preferencie vysokoškolských studentů v profesionálním životě a ich predstavy o vlastnom podnikaní ..... 97**

*Preferences of University Students in Professional Life and Their Notions about Own Business*

Marta Flešková, Barbora Babiaková, Gabriela Nedelová

**Finance**

**Finance**

**Market Efficiency, Thin Trading and Non-Linear Behavior: Emerging Market Evidence from Sri Lanka..... 112**

*Efektivnost, Thin Trading a nelineární chování: důkaz z rozvojové ekonomiky Srí Lanky*

Chandrapala Pathirawasam, I M S K Idirisinghe

**Informační management**

**Information Management**

**Enhancing Business Process Management with Knowledge..... 123**

*Obohacení řízení podnikových procesů znalostmi*

Václav Slavíček

**Různé**

**Recenze knih..... 1**

*Book Review*

**Pokyny pro přispěvatele ..... 1**

*Notices and Instructions for the Authors of the Articles*

## Upozornění pro čtenáře

Příspěvky v časopise jsou recenzovány. Příspěvky neprocházejí jazykovou redakcí.  
Contributions in the journal have been reviewed but not edited.

**Název časopisu (Journal Title): E+M EKONOMIE A MANAGEMENT**

### Šéfredaktorka (Editor in chief)

doc. Dr. Ing. Olga Hasprová

### Výkonný redaktor (Executive editor)

doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.

### Redakční rada (Editorial board)

doc. PhDr. Ing. Aleš Gregar, CSc.

Fakulta managementu a ekonomiky, UTB ve Zlíně

tel.: +420 576 032 227, mail: gregar@fame.utb.cz

prof. Ing. Ladislav Hájek, CSc.

Fakulta informatiky a managementu, Univerzita Hradec Králové

tel.: +420 493 332 350, mail: ladislav.hajek@uhk.cz

prof. Ing. Ivan Jáč, CSc.

Ekonomická fakulta, TU v Liberci

tel.: +420 485 352 361, mail: ivan.jac@tul.cz

prof. Ing. Christiana Kliková, CSc.

Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, Slezská univerzita v Opavě

tel.: +420 596 398 347, mail: klikova@opf.slu.cz

doc. Ing. et Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice

tel.: +420 466 036 510, mail: renata.myskova@upce.cz

doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný

Fakulta ekonomická, ZČU v Plzni

tel.: +420 377 633 501, mail: plevny@kso.zcu.cz

doc. Ing. Emilia Jakubíková, CSc.

Ekonomická fakulta, TU v Košiciach

tel.: +421 556 330 983, mail: emilia.jakubikova@tuke.sk

PhDr. Miroslav Barták, Ph.D.

Fakulta sociálně ekonomická, UJEP Ústí nad Labem

tel.: +420 475 283 837, mail: miroslav.bartak@ujep.cz

prof. Ing. Mária Uramová, Ph.D.

Ekonomická fakulta, UMB Banská Bystrica

tel.: +421 484 462 617, mail: maria.uramova@umb.sk

### Tajemnice redakce (Assistant of the editorial office)

Ing. Šárka Hyblerová, Ph.D.

tel.: +420 485 352 481, mail: sarka.hyblerova@tul.cz

### Vědecká rada (Scientific Board)

Dr. John R Anchor

University of Huddersfield, United Kingdom

Dr., Eur. Ing. Eduard Babulak

Fairleigh Dickinson University, Vancouver, Canada

Dr. M. R. Biju

University of Kerala, India

prof. Ing. Jan Čapek, CSc.

Univerzita Pardubice, Czech Republic

prof. Ing. Jiří Fárek, CSc.

Technická univerzita v Liberci, Czech Republic

prof. Andrew Harrison

Univesity of Teesside, United Kingdom

doc. RNDr. Josef Hynek, Ph.D., MBA

Univerzita Hradec Králové, Czech Republic

Dr. Frank Lefley

Royal Holloway, University of London, United Kingdom

prof. Philippe Norel

Université de Poitiers, France

prof. Dr. István Szintay, Ph.D.

University of Miskolc, Hungary

doc. Ing. Marta Orviská, Ph.D.

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovakia

prof. Ing. Jiří Polách, CSc.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Czech Republic

prof. RNDr. Jaroslav Ramík, CSc.

Slezská univerzita v Opavě, Czech Republic

prof. Edson Luiz Riccio, Ph.D.

University of São Paulo, Brazil

prof. RNDr. Vincent Šoltés, CSc.

Technická univerzita v Košiciach, Slovakia

prof. Ing. Milan Zelený, Ph.D., M.Sc.

Fordham University at Lincoln Center, New York, USA

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Czech Republic

### Grafická úprava a tisk (Design and print)

KB BARKO s.r.o., Liberec ([www.kbbarko.cz](http://www.kbbarko.cz))

### Adresa redakce (Address of the editorial office)

Technická univerzita v Liberci

Ekonomická fakulta

Redakce časopisu E+M Ekonomie a Management

Voroněžská 13

461 17 Liberec 1

Česká republika

Tel.: +420 485 352 481, +420 485 352 345

E-mail: [casopis@tul.cz](mailto:casopis@tul.cz)

### Časopis E+M Ekonomie a Management vychází čtvrtletně.

The journal is published quarterly.

### Předplatné:

Objednávky předplatného přijímá redakce. Cena předplatného je 800 Kč za rok. Jednotlivá čísla lze do vyčerpání zásob (cena 200 Kč za kus).

### Subscription:

Subscription orders must be sent to the editorial office. The price is 60 EUR a year. It is possible older issues only until present supplies are exhausted (15 EUR an issue).

### Vydává (Published by):

Technická univerzita v Liberci

Studentská 2, 461 17 Liberec 1, Česká republika, IČ 46747885

**Počet výtisků:** 800 ks, **MK ČR E 18765, ISSN 1212-3609, cena:** 200 Kč, **price:** 15 €

[www.ekonomie-management.cz](http://www.ekonomie-management.cz)

## PREFERENCIE VYSOKOŠKOLSKÝCH ŠTUDENTOV V PROFESIONÁLNO M ŽIVOTE A ICH PREDSTAVY O VLASTNOM PODNIKANÍ

Marta Flešková, Barbora Babiaková, Gabriela Nedelová

### Úvod

Jedným z najväčších problémov krajín Európskej únie v súčasnosti je nezamestnanosť, a najmä jej vysoká miera medzi mladými ľuďmi. Riešením nie je snaha premeniť všetkých nezamestnaných na úspešných podnikateľov, napriek tomu, začať podnikáť je pre mladých ľudí jednou z možností a atraktívnych príležitostí. Podnikanie sa považuje tiež za cestu ako prekonať chudobu a diskrimináciu na trhu práce [6].

Ako uvádza renomovaný sociológ Kenneth Roberts [14, s. 38] „mladí nezamestnaní sú skupinou, ktorá pravdepodobne najmenej disponuje tým, čo robí podnikanie úspešným.“ Podľa K. Roberta je typickým podnikateľom – začiatčikom muž vo veku okolo 30 rokov s pracovnými skúsenosťami a zručnosťami, ktoré mu umožňujú identifikovať sa s pracovným miestom, ktorý už pozná podmienky súťaže na trhu, pozná potenciálnych dodávateľov a zákazníkov, prípadne aj tých, ktorí môžu investovať pracovný kapitál. Tento hendikep zrejme spôsobuje, že aj v krajinách EÚ sú mladí začínajúci podnikatelia v menšine.

V roku 2007 uskutočnila Európska komisia prieskum podnikavosti v 28 krajinách (členské štáty EÚ, USA, Nórsko a Island). Cieľom tohto prieskumu bolo lepšie porozumieť podnikavosti skúmaním toho, čo poháňa podnikavého ducha, prečo sa ľudia stávajú podnikateľmi a akým prekážkam čelia (Európsky portál pre malé a stredné podniky – Podpora podnikania). Výsledky prieskumu preukázali, že v členských štátoch EÚ je v porovnaní s USA ešte vždy menší záujem o vlastné podnikanie – kým v USA sa chce stať podnikateľom a sám sebe šéfom 61 % obyvateľov, v krajinách EÚ je to len 45 %. Viac ako polovica Európanov (51 %) sa obáva bankrotu, 38 % sa bojí neistoty príjmov. V USA nikdy neuvažovalo o vlastnom podnikaní len 27 % občanov, v EÚ je ich takmer dvakrát toľko (49%). Pozitívnejšia situácia je v nových členských štátoch, kde len 40 %

obyvateľov nikdy nezamýšľalo založenie vlastného biznisu. Ďalšie výsledky preukázali optimistickejší výhľad do budúcnosti: viac ako polovica mladých Európanov (15–24 rokov) túži podnikáť. Tento záujem je ešte enormnejší medzi mladými ľuďmi v nových členských krajinách, kde sa túži stať podnikateľom až 62 % z nich [5].

Myšlienku podnikania mladých ľudí podporuje aj Európska komisia, podľa ktorej je podpora nového podnikania ústredným faktorom pri vytváraní pracovných príležitostí a zlepšovaní konkurencieschopnosti a rastu celej Európy. V máji 2009 preto zorganizovala prvý Európsky týždeň malého a stredného podnikania. Cieľom tohto podujatia bolo informovať malé a stredné podniky o dostupnej podpore na úrovni EÚ a národnej úrovni a povzbudiť viac ľudí, aby sa stali podnikateľmi.

Definícia Európskej komisie hovorí, že podnikanie sa vzťahuje na schopnosť jednotlivca zmeniť myšlienky na skutky. Zahŕňa kreativitu, inováciu a prijímanie rizika, ako aj schopnosť plánovať a riadiť projekty za účelom dosiahnuť ciele. Takéto charakteristiky podporujú človeka v každodennom živote doma a v spoločnosti, pracujúcich ľudí, aby si boli vedomí kontextu práce, a aby mohli využiť príležitosti. Sú aj základom pre špecifickejšie zručnosti a vedomosti, ktoré potrebujú podnikatelia zakladajúci podnik zameraný na spoločenskú alebo obchodnú činnosť. (Návrh odporúčania Európskeho parlamentu a Rady o kľúčových zručnostiach pre celoživotné vzdelávanie, KOM (2005) 548. Príloha bod 7).

Podnikanie v SR nemá dlhú tradíciu (ak neberieme do úvahy obdobie aj prvej československej republiky). Po jeho znovuoživení po roku 1989 ekonómovia i politici venujú pozornosť najmä úprave vonkajších podmienok pre podnikanie, vytváraniu podnikateľského prostredia, zákonom upravujúcim podnikateľskú činnosť. Takmer vôbec alebo len veľmi málo sa myslí na to, že realizátorom podnikania je človek so svojimi



predstavami, túžbami, motívmi, postojmi, ktoré ho vedú k tomu, aby podnikal, založil si firmu, stal sa sám sebe zamestnávateľom. Rozvoj podnikania a vzťahu k podnikaniu zdôrazňujú aj J. Marasová Z. Onderufová [13], považujú ho za prostriedok vytvárania nových pracovných miest, technického a technologického pokroku, ale aj plnej sebarealizácie ľudí a ich potenciálu. Táto skutočnosť nás viedla k realizácii výskumu medzi mladými ľuďmi, ktorým sme chceli zistiť, aké sú ich predstavy o vlastnom profesionálnom živote, do akej miery uvažujú o využití možnosti podnikat' a čo od podnikania očakávajú.

## 1 Teoretické východiská skúmaného problému

V teórii manažmentu vyspelých krajín sa podnikanie chápe ako vlastnosť človeka, jeho umenie inovovať, motivovať, vytvárať a využívať príležitosť na rozvoj výrobnéj a hospodárskej činnosti, na zvýšenie prosperity podnikateľského subjektu [11].

Konkrétnejšiu definíciu ponúka Obchodný zákonník (§2, odst. 1) [18], v ktorom sa podnikaním rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku. Podnikanie sa vyznačuje nasledovnými znakmi: sústavnosť, samostatnosť, konanie vlastným menom a na vlastnú zodpovednosť, dosiahnutie zisku.

Úspešná podnikateľská činnosť si vyžaduje subjektívne a objektívne predpoklady, ktoré by mali v hospodárskej praxi tvoriť organicky súvisiaci celok. Podľa A. Čapeka (1990), k objektívnym predpokladom, ktoré stimulujú podnikanie v trhovej ekonomike patrí slobodná a otvorená ekonomika umožňujúca rovnaký prístup k využitiu podnikateľských príležitostí, právne záruky vlastníckych práv a dlhodobá stabilita takto charakterizovaného inštitucionálneho rámca [16].

Objektívne predpoklady sa prejavujú ako tzv. vonkajšia a vnútorná podnikavosť. Vonkajšia podnikavosť sa chápe ako schopnosť objasniť, či zámerne vytvoriť a v nadväznosti aj efektívne využiť príležitosti, ktoré vznikajú na základe interakcie podnikateľského subjektu a podnikateľského prostredia. Vnútorná podnikavosť sa vysvetľuje ako využívanie ekonomických príležitostí, ktoré v sebe skrýva vlastný podnikateľský subjekt. Vnútorná podnikavosť často vytvára predpoklady na využitie vonkajšej podnikavosti a naopak [16].

K subjektívnym predpokladom podnikania patria najmä individuálne vlastnosti, ktoré závisia od človeka, jeho schopnosti, pripravenosti, ale aj motivácie k podnikaniu. Jednotlivec – podnikateľ, má určitú osobnostnú charakteristiku, ktorá je odrazom jeho vlastných schopností na podnikanie. Každý podnikateľ by mal mať určité charakteristické črty, medzi ktoré patrí iniciatívnosť, nezávislosť a schopnosť podstupovať riziká. Mal by mať optimistický pohľad do budúcnosti, potrebu presadiť sa v kolektíve, prirodzenú autoritu a prevahu, pozitívnu predstavu o sebe. Mal by si stanovovať náročné ciele a následne sa snažiť ich realizovať [11].

Problematike podnikania a podnikavosti sa systematicky venuje americká a západoeurópska odborná literatúra viac ako 30 rokov. Existuje celý rad teórií a konceptov, ktoré sa snažia objasniť pojem podnikanie, podnikavosť, orientácia na podnikanie, ako aj snahy skonštruovať techniky na meranie tendencie, úmyslu resp. postoja k podnikaniu. Využívajú sa pritom všeobecnopsychologické poznatky a psychologické teórie o osobnostných črtách, postojoch, atribúciách, sebučinnosti, plánovanom správaní a pod., so snahou o ich aplikáciu na podnikanie a zámer podnikat'.

Meranie vlastností potrebných pre podnikanie bol jeden z modelov, na základe ktorého S. Caird (1991) skonštruoval General Enterprise Tendency Test, merajúci päť kľúčových vlastností dôležitých pre podnikanie: kalkulovanie s rizikom, tvorivosť, vysoká potreba výkonu, vysoká potreba autonómie a vnútorné miesto kontroly [2, s. 432]. Teórie založené na črtovom modeli sa dnes už považujú za statické, pretože podnikateľské zručnosti podliehajú učeniu, dajú sa cez skúsenosť rozvíjať. Preto sa pozornosť výskumníkov obrátila na meranie postojov. Postoj sa definuje ako „naučená predispozícia reagovať konzistentným, hodnotiacim spôsobom voči psychologickému objektu“ [10, s. 263]. Je v ňom obsiahnutá zložka kognitívna, afektívna a konatívna. Dôležité je, že sa dajú meniť. Merací nástroj vychádzajúci z trojzložkového modelu postoja skonštruoval F. B. Robinson a kol. (1991), zisťoval ním postoje ľudí k štyrom dimenziám súvisiacich s podnikaním: úspech v podnikaní, sebaúcta v podnikaní, osobná kontrola podnikateľských prínosov a inovácie v podnikaní [2].

Ďalší intenzívny výskum postojov kognitívnymi psychologmi viedol k objasneniu vzťahu postojov

a správania. Najznámejší je model postojov a I. Ajzena (1975), ktorí vytvorili teóriu plánovaného správania (Theory of Planned Behavior), ktorá rozlišuje medzi skutočným konaním a zámerným konaním. Zámer konať (behavioral intention) je indikátorom pripravovaného správania a považujú ho za najdôležitejší faktor správania. Je založený na subjektívnej norme. Postoj, nie priamo k správaniu, ale na faktory, ktoré môžu ovplyvniť správanie v súlade s týmto zámerným konaním. Môžu správanie modifikovať, ale nie začleniť novú kategóriu sociálneho prostredia. Neskôr J. M. Fishbein a P. D. Ajzen (1975) rozšírili tento model o vnímanú kontrolu (perceived control) – vnímanú kontrolu nad konaním – vnímanú kontrolu nad konaním – vnímanú kontrolu nad konaním. Prediktormi zámeru konať sú postoj k správaniu (sú to o tom, že správanie je vhodné), subjektívne očakávania iných ľudí (sú to o tom, že správanie je vhodné) a vnímaná kontrola nad konaním (sú to o prítomnosti faktorov, ktoré sťažujú správanie) vaného správania vo s viacerí autori najmä pri zámernom konaní [17].

Terminologická nejasnosť so zámerom podnikat' sa odrazila v rôznych termínoch (pre-orientation), prax (aspirations), začínajúci podnikatelia (preneurs), výhľad na seba (self-employment), túžba po vlastnom podnikaní (to own a business) v [17, s. 676] k objektu pojmu. „Individuálny zmysel pre seba“ dajúce presvedčenie o novom podnikateľskom p urobiť v istom okamihu uvádza citovaný autor, že môže byť blízky k tomu, aby sa podnikateľ nikdy neobjavil, pretože vlastný podnik, pretože alebo vonkajšie okol začínajúcimi podnikat'.

a správania. Najznámejší je model M. Fishbeina a I. Ajzena (1975), ktorí vo svojej teórii odôvodneného správania (Theory of reasoned behavior) rozlišujú medzi skutočným správaním a zámerom konať. Zámer konať (behavioral intention) je podľa nich indikátorom pripravenosti osoby prejavíť isté správanie a považujú ho za okamžitý antecedent správania. Je založený na postojoch k správaniu a subjektívnej norme. Postoje vedú k zámeru konať, nie priamo k správaniu. Súčasne upozorňujú na faktory, ktoré môžu zabrániť realizácii skutočného správania v súlade so zámerom konať, alebo môžu správanie modifikovať. Do svojho modelu začlenili novú kategóriu – subjektívne vnímaný tlak sociálneho prostredia na konanie istým spôsobom [10]. Neskôr I. Ajzen (1991) v teórii plánovaného správania (Theory of planned behavior) rozšíril tento model o ďalší prediktor zámeru konať – vnímanú kontrolu správania, t.j. vnímanú mieru obťažnosti uskutočniť dané správanie. Prediktormi zámeru konať sú v tomto modeli: postoj k správaniu (sú to presvedčenia jednotlivca o tom, že správanie prinesie dané výsledky a ich hodnotenie), subjektívna norma (presvedčenia o očakávaníach iných ľudí a motivácia vyhovieť im) a vnímaná kontrola správania (presvedčenia o prítomnosti faktorov, ktoré môžu uľahčovať alebo sťažovať správanie) [1]. Ajzenovu teóriu plánovaného správania vo svojich výskumoch využívajú viacerí autori najmä pri vývoji techník na meranie zámeru podnikat' [17] [12].

Terminologická nejednotnosť, keď sa v súvislosti so zámerom podnikat' (entrepreneurial intent) používajú termíny ako profesionálna orientácia (career orientation), pracovné aspirácie (vocational aspirations), začínajúci podnikateľ (nascent entrepreneurs), výhľad samozamestnania (outlook on self-employment), túžba mať vlastný biznis (desire to own a business) viedla Edmunda R. Thompsona [17, s. 676] k objasneniu a definovaniu tohto pojmu. „Individuálny zámer podnikat' je sebaopotvrdzujúce presvedčenie osoby, že má úmysel začať nový podnikateľský pokus a vedome plánuje tak urobiť v istom okamihu v budúcnosti“. Ako ďalej uvádza citovaný autor, tento okamih v budúcnosti môže byť blízky alebo presne neurčený a tiež nemusí byť nikdy dosiahnutý. Tí, ktorí majú úmysel podnikat' v skutočnosti nemusia nikdy založiť vlastný podnik, pretože im to znemožnia osobné alebo vonkajšie okolnosti. Niektorí sa môžu stať začínajúcimi podnikateľmi tak, že formálne založia

firmu. Zatiaľ čo zámer podnikat' je nevyhnutnou podmienkou pre začínajúceho podnikateľa, aby sa niekto stal podnikateľom musí mať buď zámer podnikat' alebo je podnikateľský zámer nevyhnutným dôsledkom podnikania. Intenzita úmyslu podnikat' je u každého človeka iná a môže sa meniť aj u samotného jednotlivca v rôznych obdobiach a v závislosti od okolností.

## 2 Preferencie v pracovnom živote a zámer podnikat'

V zamestnaní strávi človek podstatnú časť svojho života. Aj keď profesionálny vývin sa začína oveľa skôr, reálnejší charakter nadobúdajú predstavy o svojom zamestnaní v období adolescence a ranej dospelosti. Čo považujú za dôležité mladí ľudia vo svojom budúcom profesionálnom živote, do akej miery uvažujú o vlastnom podnikaní a súvislostiach s ním spojených sme sa snažili zistiť v skupine vysokoškolských študentov.

### 2.1 Cieľ výskumu

Cieľom výskumu bolo zistiť preferencie vysokoškolských študentov v profesionálnom živote a ich úvahy nielen o možnosti uplatniť svoje schopnosti a vedomosti v pozícii zamestnanca, ale aj o možnosti vytvoriť si prácu založením vlastného podniku, spoločnosti a pod. Analyzovali sme tiež vybrané súvislosti (podnikanie rodičov a príbuzných, sebahodnotenie schopností potrebných pre podnikanie) ovplyvňujúce rozhodnutie vytvoriť si prácu založením vlastného podniku. Sledovali sme rozdiely z hľadiska rodu, študijného zamerania a bydliska.

V súvislosti s cieľom výskumu sme sa snažili nájsť odpovede na tieto výskumné otázky:

1. Aké sú preferencie vysokoškolských študentov v profesionálnom živote, sú rozdielne z hľadiska rodu, bydliska a typu navštevovanej vysokej školy?
2. Koľko je tých študentov, ktorí uvažujú, resp. je im blízka myšlienka o vlastnom podnikaní?
3. Majú študenti, ktorí by po skončení školy volili vlastné podnikanie iné preferencie v pracovnej oblasti ako študenti, ktorí by volili prácu u niekoho ako zamestnanec?
4. Aké sú predstavy vysokoškolákov o vlastnom podnikaní a aké prínosy z vlastného podnikania očakávajú?

5. Majú študenti, ktorí by po skončení školy volili vlastné podnikanie iné očakávania od vlastného podnikania ako študenti, ktorí by volili prácu u niekoho ako zamestnanec?
6. Existuje vzťah medzi úvahami o uplatnení sa v rámci vlastného podnikania a hodnotením vlastných schopností potrebných pre podnikanie?
7. Existuje vzťah medzi podnikaním rodičov a tendenciou k vlastnému podnikaniu ich detí?

## 2.2 Hypotézy

- H1: Predpokladáme štatisticky významné rozdiely medzi preferenciami študentov v pracovnej oblasti z hľadiska rodu, bydliska a typu navštevovanej školy.
- H2: Predpokladáme rozdielne preferencie v pracovnej oblasti medzi študentmi, ktorí majú zámer podnikáť a študentmi, ktorí chcú pracovať ako zamestnanci.
- H3: Predpokladáme, že študenti uvažujúci o podnikaní budú štatisticky významne viac preferovať samostatnosť v práci, zodpovednosť, možnosť využívať vlastnú tvorivosť, realizovať svoje sny, byť sám sebe šéfom.
- H4: Predpokladáme štatisticky významný vzťah medzi zámerom podnikáť po skončení štúdia a hodnotením vlastných schopností potrebných pre podnikanie.
- H5: Predpokladáme, že medzi podnikaním rodičov a detí bude štatisticky významný korelačný vzťah.

## 2.3 Metódy výskumu

Údaje o postojoch a názoroch študentov na vlastné podnikanie sme získali prostredníctvom dotazníka. Ide o dotazník skonštruovaný v rámci výskumu CERAG (Centrum štúdií a výskumu v oblasti riadenia, Grenoble, Francúzsko). Väčšia časť dotazníka má podobu behaviorálnych výrokov, týkajúcich sa profesionálneho života, prínosov z vlastného podnikania, pravdepodobnosti, že po skončení štúdia začnú študenti vlastné podnikanie a otázky súvisiace s podnikaním, ku ktorým sa respondenti vyjadrujú na sedembodovej škále. Dotazník obsahuje aj základné demografické údaje o respondentoch. V príspevku analyzujeme odpovede na vybrané položky dotazníka.

Výsledky sme spracovali za celý súbor a pri vybraných problémoch bol triediacim kritériom rod, študijné zameranie, bydlisko a úmysel po skončení štúdia podnikáť.

Na štatistické spracovanie údajov sme použili softvér SPSS. Využili sme viacero štatistických postupov: binomický test, Mann-Whitneyho U test, Wilcoxonov test párových hodnôt, Spearmanov korelačný koeficient a Friedmanov test. Výsledky sme analyzovali na hladine významnosti 0,05.

## 2.4 Výskumná vzorka

Výskumnú vzorku tvorilo spolu 298 vysokoškolských študentov slovenských vysokých škôl (ŽU v Žiline, TU vo Zvolene, EF UMB v Banskej Bystrici, FSEV TU v Trenčíne). Z celkového počtu bolo 148 študentov technického zamerania a 150 študentov ekonomického zamerania, 139 mužov a 159 žien, 190 študentov pochádzalo z mesta a 108 z vidieka. Priemerný vek študentov technického zamerania bol 22,4 rokov, ekonomického zamerania 21,8 rokov. išlo o študentov predposledného a posledného ročníka štúdia, u ktorých sme predpokladali vyhranenejší názor na svoju profesionálnu budúcnosť. Pre výber výskumnej vzorky sme zvolili kritérium dostupnosti.

## 3 Analýza a interpretácia výsledkov výskumu

Výsledky realizovaného výskumu prezentujeme v poradí podľa stanovených problémov a výskumných hypotéz.

### 3.1 Preferencie vysokoškolských študentov v pracovnej oblasti

Obdobie vysokoškolského štúdia je časom, keď si mladí ľudia ujasňujú a stabilizujú svoje predstavy o budúcom povolaní. Tieto predstavy sa zreálňujú najmä v dôsledku hlbšieho zoznamovania sa s predmetom štúdia, ale u mnohých aj s prvými skúsenosťami zo sveta práce.

Aké sú preferencie našich respondentov v pracovnej oblasti sme zisťovali otázkou, v ktorej sme im predložili 23 výrokov týkajúcich sa profesionálneho života a ich úlohou bolo na 7 bodovej škále vyznačiť mieru dôležitosti jednotlivých faktorov pre svoj profesionálny život. Výsledky uvádzame v tabuľke 1.

Tab. 1: Deskriptor

| Por. | Preferencia      |
|------|------------------|
| 1.   | Mať zaujímavú    |
| 2.   | Mať príležitosti |
| 3.   | Mať voľný čas    |
| 4.   | Realizovať svoj  |
| 5.   | Mať istotu zame  |
| 6.   | Mať stály príjem |
| 7.   | Mať vysoký zárm  |
| 8.   | Využívať vlastnú |
| 9.   | Dostávať odme    |
| 10.  | Mať podnetné     |
| 11.  | Nemáť tresujúcu  |
| 12.  | Robiť niečo už   |
| 13.  | Byť samostatný   |
| 14.  | Zúčastňovať sa   |
| 15.  | Mať zodpovedn    |
| 16.  | Byť sám sebe š   |
| 17.  | Denne pracova    |
| 18.  | Mať moc          |
| 19.  | Patriť k uznáva  |
| 20.  | Preberať riziko  |
| 21.  | Nemáť príliš ve  |
| 22.  | Mať jednoduch    |
| 23.  | Nemáť veľa zod   |

Podľa poradia v tabuľke študentov najdôležitejšou príležitosťou pre kariéru považujú svoje sny, využívať voľný čas na oddych, robiť prácu, ktorou sa priechy patria istota a zabezpečenie (vysoký príjem). Hlbšia štatistická analýza výsledkov testu párových hodnôt ukazuje, že na 1. až 9. mieste v tabuľke sú odpovede rovnaké.



Tab. 1: Deskriptívna štatistika premenných dôležitých pre profesionálny život z pohľadu študentov (N=298)

| Por. | Preferencie v pracovnom živote              | Aritmetický priemer | Štandardná odchýlka | Min. | Max. |
|------|---------------------------------------------|---------------------|---------------------|------|------|
| 1.   | Mať zaujímavú prácu                         | 2,36                | 1,104               | -1   | 9    |
| 2.   | Mať príležitosť kariérneho rastu            | 2,26                | 1,183               | -2   | 9    |
| 3.   | Mať voľný čas na oddych, rodinu a priateľov | 2,23                | 1,265               | -2   | 9    |
| 4.   | Realizovať svoje sny                        | 2,07                | 0,937               | -2   | 3    |
| 5.   | Mať istotu zamestnania                      | 2,01                | 1,187               | -3   | 9    |
| 6.   | Mať stály príjem                            | 1,87                | 1,345               | -2   | 9    |
| 7.   | Mať vysoký zárobok                          | 1,85                | 1,180               | -3   | 9    |
| 8.   | Využívať vlastnú tvorivosť                  | 1,82                | 1,055               | -2   | 3    |
| 9.   | Dostávať odmeny                             | 1,71                | 1,637               | -2   | 9    |
| 10.  | Mať podnetné zamestnanie                    | 1,56                | 1,132               | -2   | 3    |
| 11.  | Nemať tresujúcu prácu                       | 1,39                | 1,668               | -3   | 9    |
| 12.  | Robiť niečo užitočné pre spoločnosť         | 1,36                | 1,137               | -3   | 3    |
| 13.  | Byť samostatný v práci                      | 1,31                | 1,178               | -3   | 3    |
| 14.  | Zúčastňovať sa na celom procese             | 1,21                | 1,202               | -3   | 3    |
| 15.  | Mať zodpovednosť                            | 1,14                | 1,359               | -2   | 9    |
| 16.  | Byť sám sebe šéfom                          | 1,11                | 1,584               | -3   | 9    |
| 17.  | Denne pracovať s ľuďmi                      | 0,95                | 1,601               | -3   | 9    |
| 18.  | Mať moc                                     | 0,87                | 1,464               | -3   | 9    |
| 19.  | Patriť k uznávanej sociálnej vrstve         | 0,63                | 1,510               | -3   | 9    |
| 20.  | Preberať riziko                             | 0,17                | 1,774               | -3   | 9    |
| 21.  | Nemať príliš veľa práce                     | 0,01                | 1,861               | -3   | 9    |
| 22.  | Mať jednoduchú, nekomplikovanú prácu        | -0,41               | 1,691               | -3   | 9    |
| 23.  | Nemať veľa zodpovedností                    | -0,44               | 1,671               | -3   | 9    |

Zdroj: vlastné spracovanie

Podľa poradia v tabuľke 1 je pre vysokoškolských študentov najdôležitejšie mať **zaujímavú prácu, príležitosť pre kariérny rast, možnosť realizovať svoje sny, využívať vlastnú tvorivosť**, ale aj **čas na oddych, rodinu a priateľov**. Popredné priečky patria **istote zamestnania a hmotnému zabezpečeniu** (vysoký a stály príjem, odmeny).

Hlbšia štatistická analýza pomocou Wilcoxonovho testu párových hodnôt ukázala, že položky na 1. až 9. mieste v tabuľke 1 sú pre profesionálny život respondentov rovnako dôležité (v ich dôležitosti

nie je štatisticky významný rozdiel), menej dôležité sú položky v poradí na 10. až 18. mieste a najmenej dôležité sú položky na 19. až 23. mieste.

V prvej hypotéze (H1) sme predpokladali, že budú rozdiely v tom, čo vysokoškolskí študenti preferujú vo svojom budúcom profesionálnom živote z hľadiska rodu, bydliska a študijného zamerania (ekonomický smer, technický smer).

Výsledky Mann-Whitneyho U testu pre všetky premenné tejto dotazníkovej položky uvádzame v tabuľke 2.



Štatistická analýza z hľadiska rodu ukázala, že pre študentov-mužov je štatisticky významne dôležitejšie: mať istotu zamestnania, preberať riziko, denne pracovať s ľuďmi, patriť

k uznávanej sociálnej vrstve, dostávať odmeny, mať príležitosť kariérneho rastu, mať zaujímavú prácu, realizovať svoje sny a robiť niečo užitočné pre spoločnosť. V ostatných

Tab. 3: Významné rozdiely v premenných dôležitých pre profesionálny život z hľadiska rodu, bydliska a študijného zamerania (ekonomické, technické) (N=298)

| Premenné                                    | Rod           |       | Študijné zameranie |       | Bydlisko      |       |
|---------------------------------------------|---------------|-------|--------------------|-------|---------------|-------|
|                                             | M-W<br>U test | p     | M-W<br>U test      | p     | M-W<br>U test | p     |
| Mať istotu zamestnania                      | 9524,0        | 0,029 | 10450,0            | 0,407 | 8925,0        | 0,341 |
| Mať stály príjem                            | 10156,5       | 0,331 | 8600,5             | 0,001 | 8819,5        | 0,276 |
| Nemať príliš veľa práce                     | 9785,5        | 0,119 | 7781,0             | 0,000 | 6892,0        | 0,000 |
| Nemať stresujúcu prácu                      | 10180,5       | 0,210 | 8673,0             | 0,001 | 7860,0        | 0,026 |
| Mať voľný čas na oddych, rodinu a priateľov | 9979,0        | 0,150 | 8456,5             | 0,000 | 7880,5        | 0,024 |
| Mať jednoduchú, nekomplikovanú prácu        | 10775,0       | 0,423 | 7808,5             | 0,000 | 6417,5        | 0,000 |
| Nemať veľa zodpovednosti                    | 10762,0       | 0,457 | 7685,0             | 0,000 | 6627,0        | 0,000 |
| Preberať riziko                             | 9186,5        | 0,025 | 10493,0            | 0,661 | 8351,5        | 0,149 |
| Denne pracovať s ľuďmi                      | 8771,0        | 0,002 | 9509,5             | 0,036 | 8600,5        | 0,190 |
| Byť členom sociálneho prostredia            | 9139,5        | 0,007 | 8645,5             | 0,001 | 7470,0        | 0,004 |
| Dostávať odmeny                             | 8997,0        | 0,021 | 10051,5            | 0,438 | 7821,5        | 0,054 |
| Mať vysoký zárobok                          | 10601,0       | 0,374 | 10762,0            | 0,707 | 8533,0        | 0,168 |
| Mať príležitosť kariérneho rastu            | 9630,0        | 0,045 | 8175,0             | 0,000 | 7258,5        | 0,001 |
| Mať podnetné zamestnanie                    | 10781,0       | 0,393 | 10325,0            | 0,238 | 9008,0        | 0,319 |
| Mať zaujímavú prácu                         | 9331,5        | 0,020 | 8997,0             | 0,005 | 8193,5        | 0,063 |
| Byť samostatný v práci                      | 10312,5       | 0,171 | 11149,5            | 0,972 | 9032,5        | 0,339 |
| Byť si sám sebe šéfom                       | 9771,5        | 0,084 | 8519,5             | 0,001 | 7356,5        | 0,002 |
| Mať zodpovednosť                            | 9993,0        | 0,135 | 9609,0             | 0,050 | 8639,5        | 0,230 |
| Mať moc                                     | 10838,0       | 0,461 | 11099,5            | 0,999 | 9197,5        | 0,466 |
| Realizovať svoje sny                        | 9584,5        | 0,023 | 10556,0            | 0,378 | 8816,0        | 0,221 |
| Využívať vlastnú tvorivosť                  | 10707,5       | 0,345 | 10780,0            | 0,578 | 8780,5        | 0,203 |
| Zúčastňovať sa v celom procese              | 10171,5       | 0,120 | 10632,5            | 0,450 | 9116,0        | 0,384 |
| Robiť niečo užitočné pre spoločnosť         | 9037,5        | 0,003 | 10931,0            | 0,733 | 7044,5        | 0,000 |

Zdroj: vlastné spracovanie

premenných sa muži a ženy nelídi pripisujeme tradičnej práci a role ženy, stále existujúcim fungovaním v profesionálnom živote.

Pri porovnaní študentov podľa rodu a z vidieka sme zistili, že z vidieka je štatisticky významne príliš veľa práce, nemať voľný čas na oddych, nemať zodpovednosť, byť sám seba šéfom, robiť niečo užitočné pre spoločnosť. Takéto preferencie študentov z vidieka nás prekvapili, nie je to však výnimočné, pretože študenti z vidieka majú väčšiu zodpovednosť, keď študenti z vidieka vyjadria o vlastné podnikanie ako študenti z mesta, že ich predstavy o práci a podnikaní zvlášť, nie sú ešte jasné, že v tomto prípade aj premišľom", ktorá súvisí s podnikaním s ostatnými chápaná skôr regulovať pracovné zaťaženie vedá vlastným predstávam.

Štatistická analýza priniesla z hľadiska študijného zamerania študentov ekonomického zamerania život dôležité: denne pracovať k uznávanej sociálnej vrstve kariérneho rastu, mať zodpovednosť. Študenti z ekonomického zamerania preferujú: mať stály príjem, nemať stresujúcu prácu, mať voľný čas na oddych, mať jednoduchú, nekomplikovanú prácu, zodpovednosť, byť si sám sebe šéfom. Z tohto pohľadu sa javia študenti ekonomického smeru ako aktívni, študenti technického smeru ako študenti technických smerov pasívny prístup k životu sme od študentov z ekonomického smeru, najmä vzhľadom na oživenie elektrotechnického prístupu k nárastu pracovných príležitostí kladieme otázku správneho štúdia, čo by si však vyžadovalo.

Hypotézu 1 prijímame, študenti študujú štátisticky významné rozdiely vysokoškolskí študenti

premenných sa muži a ženy nelíšia. Uvedené rozdiely pripisujeme tradičnej predstave o role muža a role ženy, stále existujúcim stereotypom o ich fungovaní v profesionálnom živote.

Pri porovnaní študentov pochádzajúcich z mesta a z vidieka sme zistili, že pre študentov z vidieka je štatisticky významne dôležitejšie: **nemať príliš veľa práce, nemať stresujúcu prácu, mať voľný čas na oddych, rodinu a priateľov, mať jednoduchú prácu, nemať veľa zodpovednosti, byť sám sebe šéfom a robiť niečo užitočné pre spoločnosť.** Pre študentov z mesta je dôležité **zaradiť sa k uznávanej sociálnej vrstve a príležitosť kariérneho rastu.** Takéto preferencie študentov pochádzajúcich z vidieka nás prekvapili, nie sú v súlade s údajom, ktorý sme zistili a uvádzame v ďalšom texte, keď študenti z vidieka vyjadrili výraznejší záujem o vlastné podnikanie ako študenti z mesta. Zdá sa, že ich predstavy o pracovnom živote vôbec a podnikaní zvlášť, nie sú ešte ujasnené. Myslíme si, že v tomto prípade aj premenná „byť sám sebe šéfom“, ktorá súvisí s podnikaním bola v kontexte s ostatnými chápaná skôr ako možnosť sám si regulovať pracovné zaťaženie tak, ako to zodpovedá vlastným predstavám.

Štatistická analýza priniesla aj údaje o rozdieloch z hľadiska študijného zamerania. Pre študentov ekonomického zamerania je pre profesionálny život dôležité: **denne pracovať s ľuďmi, patriť k uznávanej sociálnej vrstve, mať príležitosť kariérneho rastu, mať zaujímavú prácu, mať zodpovednosť.** Študenti technického zamerania preferujú: **mať stály príjem, nemať príliš veľa práce, nemať stresujúcu prácu, mať voľný čas na oddych, rodinu a priateľov, mať jednoduchú, nekomplikovanú prácu, nemať veľa zodpovednosti, byť sám sebe šéfom.** Z tohto pohľadu sa javia študenti, ktorí študujú ekonomické smery ako aktívnejší, ambicioznejší ako študenti technických smerov. Takýto, podľa nás pasívny prístup k budúcemu pracovnému životu sme od študentov-technikov neočakávali, najmä vzhľadom na oživenie strojárenského a elektrotechnického priemyslu, ktoré viedlo k nárastu pracovných príležitostí. V tejto súvislosti si kladieme otázku správnej voľby vysokoškolského štúdia, čo by si však vyžadovalo ďalší výskum.

Hypotézu 1 prijímame, konštatujeme, že existujú štatisticky významné rozdiely v tom, čo považujú vysokoškolskí študenti za dôležité vo svojej

budúcej pracovnej činnosti z hľadiska rodu, miesta bydliska a študijného zamerania.

### 3.2 Úvahy o vlastnom podnikaní

V súlade s cieľom výskumu nás predovšetkým zaujímalo, či vysokoškolskí študenti uvažujú po skončení štúdia o vlastnom podnikaní. V dotazníku sme sa pýtali: „Ak by ste sa na konci Vášho štúdia rozhodovali medzi vlastným podnikaním a zamestnaním sa u niekoho, čo by ste uprednostnili?“. Výsledky nás prekvapili, pretože pri ich spracovaní za celý súbor sme zistili, že rovnaký počet respondentov, t.j. 123 (41,3 %) chce byť skôr v role zamestnanca, 123 zvažuje skôr vlastné podnikanie a zvyšok, 52 (17,5 %) študentov sa vyjadriilo, že chcú byť aj zamestnaní, aj podnikat. Posledný údaj, podľa ktorého chce 17,5 % študentov po skončení štúdia aj pracovať v zamestnaneckom pomere, ale aj podnikat súvisí pravdepodobne s trendom, ktorý je u nás dosť výrazný. Vzhľadom na nízke platové hodnotenie pracovníkov s vysokoškolským vzdelaním v niektorých profesiách, mnohí hľadajú možnosť zvýšiť svoj zárobok podnikaním, najčastejšie však ako živnostníci. Rovnaké, štatisticky nevýznamné rozdiely v počte tých, ktorí uvažujú o vlastnom podnikaní a tých, ktorí o tom neuvažujú sme získali aj v prípade, keď sme brali do úvahy len krajné hodnoty predloženej škály, ktoré vyjadrovali jednoznačný postoj. Z celkového počtu 298 respondentov 31 (10,4 %) jednoznačne preferuje vlastné podnikanie a 20 (6,7 %) chce byť zamestnaným u niekoho.

Vzhľadom na rozdiely v študijnom zameraní sme v tejto otázke porovnali študentov ekonomického zamerania so študentmi technického zamerania. Na základe výsledkov Mann-Whitneyho U testu konštatujeme, že neexistujú štatisticky významné rozdiely medzi skupinou ekonómov a technikov ( $p=0,390$ ). Podobne sme nezaznamenali štatisticky významné rozdiely z hľadiska rodu ( $p=0,740$ ). Rovnaké zistenia uvádzajú V. K. Gupta, D. B. Turban, S. A. Vasti, A. Sikbar [7, s. 408] – interpretujú ho ako prekvapivé vzhľadom na početné štúdie, uvádzajúce nižší záujem žien o podnikanie.

Výraznejší (aj keď nie štatisticky významný na hladine významnosti 0,05,  $p=0,083$ ) je rozdiel medzi študentmi pochádzajúcimi z vidieka a z mesta, v zmysle väčšieho záujmu o vlastné podnikanie v skupine študentov z vidieka. Je to zrejme spôsobené tým, že mladí ľudia pochádzajúci z vidieka si uvedomujú, že v menších mestách a dedinách je

E + M EKONOMIE A MANAGI

Tab. 4: Deskriptívna štatistika premenných – prínosov z vlastného podnikania z pohľadu študentov (N=298)

| Por. | Očakávania                                  | Aritmetický priemer | Štandardná odchýlka | Min. | Max. |
|------|---------------------------------------------|---------------------|---------------------|------|------|
| 1.   | Mať zodpovednosť                            | 1,803               | 1,460               | -3   | 9    |
| 2.   | Využívať vlastnú tvorivosť                  | 1,886               | 1,327               | -3   | 3    |
| 3.   | Byť si sám sebe šéfom                       | 1,559               | 1,681               | -3   | 3    |
| 4.   | Byť samostatný v práci                      | 1,508               | 1,625               | -3   | 9    |
| 5.   | Zúčastňovať sa v celom procese              | 1,495               | 1,401               | -3   | 3    |
| 6.   | Realizovať svoje sny                        | 1,492               | 1,432               | -3   | 9    |
| 7.   | Mať zaujímavú prácu                         | 1,415               | 1,364               | -3   | 9    |
| 8.   | Mať moc                                     | 1,258               | 1,521               | -3   | 9    |
| 9.   | Denne pracovať s ľuďmi                      | 1,201               | 1,624               | -3   | 9    |
| 10.  | Mať podnetné zamestnanie                    | 1,137               | 1,478               | -3   | 9    |
| 11.  | Mať príležitosť kariérneho rastu            | 0,997               | 1,430               | -3   | 3    |
| 12.  | Robiť niečo užitočné pre spoločnosť         | 0,880               | 1,411               | -3   | 3    |
| 13.  | Dostávať odmeny                             | 0,809               | 1,817               | -3   | 9    |
| 14.  | Mať vysoký zárobok                          | 0,746               | 1,354               | -3   | 3    |
| 15.  | Patriť k uznávanej sociálnej vrstve         | 0,699               | 1,332               | -3   | 3    |
| 16.  | Mať istotu zamestnania                      | 0,696               | 1,785               | -3   | 9    |
| 17.  | Preberať riziko                             | 0,615               | 2,009               | -3   | 9    |
| 18.  | Mať stály príjem                            | 0,502               | 1,674               | -3   | 3    |
| 19.  | Mať voľný čas na oddych, rodinu a priateľov | 0,090               | 1,869               | -3   | 9    |
| 20.  | Nemať stresujúcu prácu                      | -0,542              | 1,951               | -3   | 9    |
| 21.  | Mať jednoduchú, nekomplikovanú prácu        | -0,712              | 1,753               | -3   | 9    |
| 22.  | Nemať príliš veľa práce                     | -0,813              | 1,855               | -3   | 9    |
| 23.  | Nemať veľa zodpovedností                    | -1,077              | 1,999               | -3   | 9    |

Zdroj: vlastné spracovanie

nanie, mať stály príjem, mať voľný čas na oddych, rodinu a priateľov, mať príležitosť kariérneho rastu, robiť niečo užitočné pre spoločnosť) sme zaznamenali štatisticky významné rozdiely medzi názormi študentov študujúcich ekonomické smer v porovnaní so študentmi technického zamerania. Ekonomovia sa na jednej strane javia ako realistickejší, uvedomujú si, že vlastné podnikanie prináša viac práce, stresu a komplikácií v práci, viac rizika, častejší kontakt s ľuďmi, ale na druhej strane očakávajú väčší zárobok, zaujímavejšiu a podnetnú prácu, využitie vlastnej tvorivosti, viac samostatnosti, moci a zodpovednosti.

Menšie rozdiely sa objavili pri porovnaní názorov mužov a žien. S použitím Mann-Whitneyho U testu sme zaznamenali štatisticky významné rozdiely v šiestich položkách. Ženy sú skeptickejšie, uvedomujú si množstvo práce v súvislosti s podnikaním, ale naopak, muži predpokladajú viac stresu. Ženy od podnikania očakávajú viac práce s ľuďmi, muži spájajú podnikanie skôr so zaradením do uznávanej sociálnej skupiny, prácou pre spoločnosť a realizáciou svojich snov.

Štatisticky významné rozdiely v názoroch na prínosy z vlastného podnikania sme zaznamenali aj pri porovnaní skupiny študentov pochádzajú-



Tab. 5: Významné rozdiely v premenných – prínos z podnikania z hľadiska rodu, bydliska a študijného zamerania (ekonomické, technické) (N=298)

| Premenné                                    | Rod           |       | Študijné zameranie |        | Bydlisko      |       |
|---------------------------------------------|---------------|-------|--------------------|--------|---------------|-------|
|                                             | M-W<br>U test | p     | M-W<br>U test      | p      | M-W<br>U test | p     |
| Mať istotu zamestnania                      | 10933,5       | 0,948 | 10814,0            | 0,0624 | 9073,0        | 0,730 |
| Mať stály príjem                            | 10165,5       | 0,261 | 10796,5            | 0,606  | 8612,5        | 0,294 |
| Nemať príliš veľa práce                     | 8790,5        | 0,003 | 7852,5             | 0,000  | 7215,5        | 0,001 |
| Nemať stresujúcu prácu                      | 9310,0        | 0,022 | 9258,0             | 0,009  | 7650,5        | 0,012 |
| Mať voľný čas na oddych, rodinu a priateľov | 9985,5        | 0,173 | 10835,0            | 0,645  | 8397,5        | 0,171 |
| Mať jednoduchú, nekomplikovanú prácu        | 9866,0        | 0,124 | 9433,5             | 0,018  | 8057,5        | 0,030 |
| Nemať veľa zodpovednosti                    | 10724,0       | 0,722 | 7814,0             | 0,000  | 7842,5        | 0,026 |
| Preberať riziko                             | 10178,5       | 0,270 | 9538,5             | 0,026  | 8884,5        | 0,528 |
| Denne pracovať s ľuďmi                      | 9408,0        | 0,028 | 8810,0             | 0,001  | 8480,0        | 0,206 |
| Byť členom sociálneho prostredia            | 9582,0        | 0,050 | 9247,5             | 0,008  | 8970,5        | 0,610 |
| Dostávať odmeny                             | 10966,5       | 0,984 | 9435,0             | 0,017  | 7651,5        | 0,012 |
| Mať vysoký zárobok                          | 10566,0       | 0,564 | 9370,0             | 0,013  | 9054,5        | 0,706 |
| Mať príležitosť kariérneho rastu            | 10347,5       | 0,380 | 9817,5             | 0,063  | 9051,5        | 0,703 |
| Mať podnetné zamestnanie                    | 10786,0       | 0,788 | 9069,0             | 0,004  | 8165,0        | 0,041 |
| Mať zaujímavú prácu                         | 10052,0       | 0,194 | 8594,0             | 0,000  | 8987,5        | 0,629 |
| Byť samostatný v práci                      | 10255,0       | 0,311 | 8816,0             | 0,001  | 7825,5        | 0,023 |
| Byť si sám sebe šéfom                       | 10222,0       | 0,282 | 8659,0             | 0,000  | 7748,0        | 0,016 |
| Mať zodpovednosť                            | 9964,5        | 0,149 | 8825,5             | 0,001  | 7973,5        | 0,037 |
| Mať moc                                     | 9985,5        | 0,166 | 8342,5             | 0,000  | 8362,5        | 0,149 |
| Realizovať svoje sny                        | 8288,5        | 0,000 | 8999,0             | 0,003  | 7735,0        | 0,016 |
| Využívať vlastnú tvorivosť                  | 9843,5        | 0,109 | 8301,5             | 0,000  | 7162,0        | 0,001 |
| Zúčastňovať sa v celom procese              | 9927,5        | 0,141 | 8473,5             | 0,000  | 6906,5        | 0,000 |
| Robiť niečo užitočné pre spoločnosť         | 9560,0        | 0,048 | 10425,0            | 0,302  | 9101,5        | 0,760 |

Zdroj: vlastné spracovanie

cich z vidieka a skupiny z mesta. Študenti z mesta v súvislosti s podnikaním predpokladajú viac práce, stresu, náročnejšiu a zložitejšiu prácu, viac zodpovednosti, ale na druhej strane aj viac odmen, podnetnejšiu prácu, možnosť byť sám sebe šéfom, viac samostatnosti, možnosť realizovať svoje sny, využiť vlastnú tvorivosť a zúčastňovať

sa na celom procese. Výsledky Mann-Whitneyho U testu pre všetky premenné tejto dotazníkovej položky sú uvedené v tabuľke 5.

Súvislosť medzi zámerom podnikat' a očakávaným prínosom z podnikania sme štatisticky zistovali aj pomocou Spearmanovho korelačného koeficientu. Korelovali sme odpovede na otázku

Tab. 6

| Očakávania z podnikania              |
|--------------------------------------|
| mať stály príjem                     |
| nemať príliš veľa práce              |
| nemať stresujúcu prácu               |
| mať voľný čas na oddych              |
| mať jednoduchú, nekomplikovanú prácu |
| nemať veľa zodpovednosti             |
| mať príležitosť kariérneho rastu     |
| mať zaujímavú prácu                  |

„Ak by ste sa na vlastný podnikaní čo by ste uprednostili na 7 bodovej škále – skôr byť zamestnaný u niekoho, než podnikat', – asi vlastný podnikanie, – vlastný prínosov z podnikania sme predpokladali v skupine študentov nie a skupinou, ktorú nanec. Predpoklad rozdiely najmä v podči, mať zodpovednosť realizovať svoje sny, relačné koeficienty významnosti uvádza

Z tabuľky 6 je zrejmé hodnoty korelačných silné, existuje súvislosť a príjmom, množstvom voľným časom a zodpovednosťou, a zaujímavosťou práce prekvapili, Mann-Wilcovali štatistickú významnosť premennými, čo by respondentom podnikanie medzi skupinami a skupinou, ktorú nečakému pomeru. Z rozdiely v rovnakých v tabuľke 6. Respondenti očakávajú od podnikania

Tab. 6 Štatisticky významné korelačné vzťahy medzi prínosmi (očakávaniami) z vlastného podnikania a zámerom podnikateľ

| Očakávania z podnikania                     | r     | p     |
|---------------------------------------------|-------|-------|
| mať stály príjem                            | 0,185 | 0,001 |
| nemať príliš veľa práce                     | 0,192 | 0,001 |
| nemať stresujúcu prácu                      | 0,203 | 0,000 |
| mať voľný čas na oddych, rodinu a priateľov | 0,228 | 0,000 |
| mať jednoduchú, nekomplikovanú prácu        | 0,131 | 0,023 |
| nemať veľa zodpovednosti                    | 0,151 | 0,009 |
| mať príležitosť kariérneho rastu            | 0,143 | 0,013 |
| mať zaujímavú prácu                         | 0,115 | 0,048 |

Zdroj: vlastné spracovanie

„Ak by ste sa na konci štúdia rozhodovali medzi vlastným podnikaním a zamestnaním u niekoho, čo by ste uprednostnili?“ (respondenti odpovedali na 7 bodovej škále: -byť zamestnaný u niekoho, -skôr byť zamestnaný u niekoho, -asi byť zamestnaný u niekoho, -byť zamestnaný u niekoho, aj podnikateľ, -asi vlastné podnikanie, -skôr vlastné podnikanie, -vlastné podnikanie) s hodnotením prínosov z podnikania. V tretej hypotéze (H3) sme predpokladali iné očakávania od podnikania v skupine študentov, ktorí by volili vlastné podnikanie a skupinou, ktorá by volila prácu ako zamestnanec. Predpokladali sme štatisticky významné rozdiely najmä v položkách: byť samostatný v práci, mať zodpovednosť, využívať vlastnú tvorivosť, realizovať svoje sny a byť sám sebe šéfom. Korelačné koeficienty s vyznačením ich štatistickej významnosti uvádzame v tabuľke 6.

Z tabuľky 6 je zrejmé, že aj keď korelácie (podľa hodnoty korelačného koeficientu) nie sú veľmi silné, existuje súvislosť medzi zámerom podnikateľ a príjmom, množstvom práce, stresom v práci, voľným časom na oddych, zložitou prácou, zodpovednosťou, možnosťou kariérneho rastu a zaujímavosťou práce. Pretože nás výsledky prekvapili, Mann-Whitneyho U testom sme zisťovali štatistickú významnosť rozdielov medzi jednotlivými premennými položky, v ktorej sme sa pýtali, čo by respondentom podľa nich prinieslo vlastné podnikanie medzi skupinou uvažujúcou o podnikaní a skupinou, ktorá dáva prednosť zamestnaneckému pomeru. Zistili sme štatisticky významné rozdiely v rovnakých premenných ako sú uvedené v tabuľke 6. Respondenti uvažujúci o podnikaní síce očakávajú od podnikania **zaujímavú prácu**

**a príležitosť pre kariérny rast**, ale na druhej strane aj to, že budú mať **stály príjem**, **nebudú mať príliš veľa práce**, **práca nebude stresujúca**, **príliš komplikovaná**, **nebudú mať veľa zodpovednosti** a budú mať čas na oddych, rodinu a priateľov. Uvedené zistenia pripisujeme nepochopeniu otázky, resp. neujasnenosti cieľov respondentov, prípadne nedostatočného poznania podnikateľskej reality.

Hypotézu 3 neprijímame. Medzi očakávanými prínosmi z podnikania sú síce rozdiely medzi sledovanými skupinami, ale nie také, ako sme očakávali.

### 3.5 Zámer podnikateľ a hodnotenie vlastných schopností pre podnikanie

Vytvoriť si vlastný podnik, organizáciu, si vyžaduje nielen vnútornú motiváciu, chuť podnikateľ, ale aj istú osobnostnú kapacitu. Existujú štúdie, ktoré aplikujú Bandurov koncept „sebaúčinnosti“ (self-efficacy) na zámer a rozhodnutie podnikateľ. Sebaúčinnosť sa v psychológii chápe ako individuálna charakteristika a A. Bandura (1997) ho definuje ako úsudok človeka o svojich schopnostiach zorganizovať a uskutočniť sled aktivít, ktoré sú potrebné na dosiahnutie zamýšľaného výkonu [8]. V prípade podnikania ide o vieru vo vlastné schopnosti úspešne začať cestu vlastného podnikania. Vychádzajúc z tohto konceptu a početných výskumov [9], ktoré zistili, že vyššia podnikateľská sebaúčinnosť vedie k silnejším zámerom podnikateľ sme chceli zistiť, do akej miery to platí aj pre našu

populáciu mladých ľudí a vyslovili sme predpoklad (H4) že existuje štatisticky významný vzťah medzi úmyslom podnikateľ po skončení štúdia a hodnotením vlastných schopností potrebných k podnikaniu. Štatistická analýza (Spearmanov korelačný koeficient) preukázala pomerne tesný, štatisticky vysoko významný vzťah ( $r=0,457$   $p=0,000$ ) medzi zámerom podnikateľa a hodnotením vlastných schopností pre podnikanie t.j. študenti, ktorí s väčšou pravdepodobnosťou uvažujú o vlastnom podnikaní pozitívnejšie hodnotia svoje schopnosti pre podnikanie. Náš predpoklad sa potvrdil.

### 3.6 Podnikanie rodičov a podnikanie detí

Pri rozhodovaní o založení vlastného podnikania dôležitú úlohu hrá okrem vlastnej motivácie a predstáv aj vzor rodičov, priateľov, známych a príbuzných. Predpoklad (H5), že medzi podnikaním rodičov a detí bude významný korelačný vzťah sme vyslovili na základe údajov z literatúry a skúseností z bežného života. Napríklad V. L. Gupta a kol. [7, s. 408] uvádzajú, že zámer podnikateľa súvisí s tým, či najbližší príbuzní (rodičia alebo súrodenci) majú vlastný biznis alebo nie. V našom výskumnom súbore sme však zistili, že nie je súvislosť medzi zámerom podnikateľa a podnikaním rodičov, resp. ľudí, ktorých respondenti poznajú. Hypotézu 5 zamietame. Vzťah približujúci sa k štatistickej významnosti sme zistili len medzi tendenciou podnikateľa a úspešnosťou v podnikaní rodičov a blízkych príbuzných ( $r=0,151$   $p=0,09$ ). Inými slovami, študenti, ktorí majú zámer po skončení štúdia podnikateľ nemajú štatisticky významne viac rodičov a známych, ktorí podnikajú, ale pokiaľ podnikajú, sú v podnikaní úspešní. To môže byť dôležitým motivačným impulzom pre úvahy a aj snahy študentov založiť si vlastné podnikanie a pokračovať v tradícii rodiny.

### Zhrnutie výsledkov a diskusia

Výsledky výskumu, ktorý sme realizovali na vzorke vysokoškolských študentov priniesli zaujímavé informácie o preferenciách študentov v oblasti pracovnej činnosti, ako aj o ich zámeroch súvisiacich s ich vlastným podnikaním.

Pre vysokoškolských študentov je v profesionálnom živote dôležitá zaujímavá práca, možnosť kariérneho rastu, možnosť realizovať svoje sny, ale aj čas na oddych, rodinu a priateľov. Rovnako

dôležitá je istota práce a materiálne zabezpečenie, ktoré práca poskytuje (stály príjem, vysoký zárobok, odmeny).

Ukázalo sa, že iné požiadavky na budúci profesionálny život majú muži, iné je dôležité pre ženy. Pre mužov je štatisticky významne dôležitejšia istota zamestnania, preberanie rizika, práca s ľuďmi, príslušnosť k uznávanej sociálnej vrstve, príležitosť kariérneho rastu, odmeny, zaujímavosť práce a možnosť realizovať svoje sny.

Výsledky porovnania výpovedí študentov pochádzajúcich z mestského a z vidieckeho prostredia patria podľa nás k najprekvapivejším – podľa nich študenti z vidieka preferujú menej práce, prácu bez stresu, skôr jednoduchú prácu, chcú byť šťastom sami sebe a mať čas na oddych. Naopak, pre mestských študentov je dôležitá zodpovednosť, zaradenie sa do uznávanej sociálnej vrstvy a príležitosť pre kariérny postup. Uvedené rozdiely podľa nás súvisia s tradičnými rozdielmi v hodnotovom systéme ľudí žijúcich v meste a ľudí z vidieka, aj keď sa tieto v súčasnosti postupne stierajú.

Rozdielne sú aj požiadavky na pracovný život z hľadiska študijného zamerania. Študenti ekonomického zamerania viac uvažujú v súvislosti so zamestnaním o stálom príjme, kariérnom raste, sociálnom postavení, zodpovednosti, študenti technického zamerania preferujú istotu zamestnania a podobne ako študenti z vidieka skôr nekomplikovanú prácu, nie príliš veľa práce, prácu bez stresu a dostatok voľného času pre seba, rodinu a priateľov.

Zistili sme, že len 10,4 % študentov na predloženej škále vyjadrilo rozhodný záujem o vlastné podnikanie – tento počet sa nám javí ako nízky. Ešte viac nás prekvapilo, že o vlastné podnikanie majú len malý záujem študenti ekonomického zamerania. Tu vidíme rezervy v rámci vyučovacieho procesu na vysokých školách – viac motivovať študentov k tomu, aby uvažovali nielen o získaní zamestnania u niekoho, vo firme, podniku či organizácii, ale aj o vytvorení podmienok pre vlastné podnikanie. To si však vyžaduje, aby vysokoškolská príprava zahrňovala nielen teoretické informácie potrebné pre vlastné podnikanie, ale poskytovala aj priestor (na báze dobrovoľnosti) na získanie praktických zručností nevyhnutných pre podnikanie. Zistili sme síce, že preferencie študentov uvažujúcich o vlastnom podnikaní sú iné ako preferencie študentov neuvažujúcich o podnikaní, myslíme si však, že vo veku adolescencie

je ešte možné ovplyvňovať a formovať postoje mladých ľudí. Postoje k práci a návratu k nim zaraďujeme. Podľa zistení R. H. Keeley, M. Klofsten, G. C. Parker, M. s. 153] postoje študentov k podnikaniu a kontrola správania (podľa Ajzenovho modelu) viac ovplyvňujú zámer podnikateľa.

Ako ukázal náš výskum, vysokoškolskí študenti vidia a uvedomujú si výhody aj nevýhody vlastného podnikania. Vo vlastnom podnikaní hlavne možnosť sebarealizácie, využitia tvorivosti, samostatnosti, aktivity, možnosť realizovať svoje sny, ale najmä mať zodpovednosť sme zistili štatisticky významné rozdiely názorov študentov ekonomického a technického zamerania, mužmi a ženami a resp. z mesta a vidieka. Študenti ekonomického zamerania spájajú s podnikaním viac práce, stresu, na druhej strane majú aj výraznejšie očakávania ide o zárobok, samostatnosť, možnosť vlastnej tvorivosti a podnetnosti práce. Ženy očakávajú najmä veľa práce, muži nikaním snažia stať členom uznávanej vrstvy, pracovať pre spoločnosť a realizovať svoje sny. Prínosy z podnikania hodnotia rozdielne študenti z mesta a z vidieka – mestskí síce predpokladajú viac práce, stresu, ťažkú prácu, zodpovednosť, ale aj viac užitočnosti podnikania: odmeny, samostatnosť, možnosť tvorivosti, realizovať svoje sny a na celom sa aktívne zúčastňovať.

Podnikanie nie je jednoduchou záležitosťou. Spája sa s mnohými aktivitami, ktoré sú okrem vedomostí z oblasti podnikania osobnostnú výbavu. Medzi dôležitými vlastnosťami nemôže chýbať sebadôvera. Z nášho výskumu vyplýva, že študenti, ktorí uvažujú o vlastnom podnikaní pozitívnejšie hodnotia svoje schopnosti a záujem o podnikanie (Spearmanov korelačný koeficient  $p=0,000$ ).

Prekvapilo nás, že sme nezistili súvis medzi podnikaním rodičov a detí, čo sme očakávali na základe zahraničných výskumov, podrobnejšie skúsenosti s rodinným podnikaním asociojú s úmyslom podnikateľa [4, s. 408].

Tesnejší vzťah sme zistili medzi úmyslom rodičov-podnikateľov a tendenciou podnikať úspešného rodiča-podnikateľa je zrejme



je ešte možné ovplyvňovať a formovať niektoré postoje mladých ľudí. Postoje k práci a jej vykonávaniu k nim zaraďujeme. Podľa zistení E. Autio, R. H. Keeley, M. Klofsten, G. C. Parker, M. Hay [3, s. 153] postoje študentov k podnikaniu a vnímaná kontrola správania (podľa Ajzenovho modelu) najviac ovplyvňujú zámer podnikat'.

Ako ukázal náš výskum, vysokoškolskí študenti vidia a uvedomujú si výhody aj nevýhody vlastného podnikania. Vo vlastnom podnikaní vidia hlavne možnosť sebarealizácie, využitia vlastnej tvorivosti, samostatnosti, aktivity, možnosť realizovať svoje sny, ale najmä mať zodpovednosť. Aj tu sme zistili štatisticky významné rozdiely medzi názormi študentov ekonomického a technického zamerania, mužmi a ženami a respondentmi z mesta a vidieka. Študenti ekonomických fakúlt spájajú s podnikaním viac práce, stresu, rizika, ale na druhej strane majú aj výraznejšie očakávania pokiaľ ide o zárobok, samostatnosť, moc, využitie vlastnej tvorivosti a podnetnosti práce. Rozdielne hodnotia prínosy z podnikania aj ženy a muži. Ženy očakávajú najmä veľa práce, muži sa podnikaním snažia stať členom uznávanej sociálnej vrstvy, pracovať pre spoločnosť a realizovať svoje sny. Prínosy z podnikania hodnotia rozdielne aj študenti z mesta a z vidieka – mestskí študenti síce predpokladajú viac práce, stresu, náročnejšiu prácu, zodpovednosť, ale aj viac úžitkov z podnikania: odmeny, samostatnosť, možnosť využiť tvorivosť, realizovať svoje sny a na celom procese sa aktívne zúčastňovať.

Podnikanie nie je jednoduchou záležitosťou. Spája sa s mnohými aktivitami, ktoré si vyžadujú okrem vedomostí z oblasti podnikania aj istú osobnostnú výbavu. Medzi dôležitými osobnostnými vlastnosťami nemôže chýbať primeraná sebadôvera. Z nášho výskumu vyplynulo, že študenti, ktorí uvažujú o vlastnom podnikaní pozitívnejšie hodnotia svoje schopnosti pre podnikanie (Spearmanov korelačný koeficient  $r=0,457$   $p=0,000$ ).

Prekvapilo nás, že sme nezistili súvislosť medzi podnikaním rodičov a detí, čo sme očakávali na základe zahraničných výskumov, podľa ktorých prvotné skúsenosti s rodinným podnikaním pozitívne asociojú s úmyslom podnikat' [4, s. 1095], [7, s. 408].

Tesnejší vzťah sme zistili medzi úspešnosťou rodičov-podnikateľov a tendenciou podnikat'. Vzor úspešného rodiča-podnikateľa je zrejme silným

stimulom k zamýšľaniu sa detí o svojej možnej podnikateľskej kariére.

Výskum, ktorý sme realizovali považujeme za sondu do problematiky podnikania mladých ľudí v našich podmienkach, impulz pre ďalší výskum faktorov (objektívnych aj subjektívnych), ktoré ovplyvňujú zámer človeka venovať sa podnikaniu.

*Príspevok vznikol rámci projektu VEGA 1/0795/08 s názvom Potenciál mladých ľudí v podnikateľskom prostredí na Slovensku i v širšom európskom regióne a možnosti jeho využitia.*

#### Literatúra

- [1] AJZEN, I. Theory of Planned Behaviour [online]. 2007. [cit. 2009-10-12]. Dostupné z: <www.people.unmass.edu/aizen/tpbdiad.html>.
- [2] ATHAYDE, R. Measuring Enterprise Potential in Young People. *Entrepreneurship: Theory and Practice*. 2009, roč. 33, č. 2, s. 481-500. ISSN 1540-6520.
- [3] AUTIO, E.; KEELEY, R. H.; KLOFSTEN, M.; PARKER, G. C.; HAY, M. Entrepreneurial Intent among Students in Scandinavia and in the USA. *Enterprise and Innovation Management Studies*. 2001, roč. 2, č. 2, s. 145-160. ISSN 1463-2446.
- [4] CARR, J. C., SEQUEIRA, J. M. Prior Family Business Exposure as Intergenerational Influence and Entrepreneurial Intent: A Theory of Planned Behavior Approach. *Journal of Business Research*. 2007 roč. 60, č. 10, s. 1090-1098. ISSN 0148-2963.
- [5] *Entrepreneurship Survey of the EU* (25 Member States). United States, Iceland and Norway [online]. Eurobarometer, 2007. [cit. 2009-09-30]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/public\_opinion/flash/fl\_192\_sum\_en.pdf>.
- [6] FAIRLIE, R. W. Entrepreneurship and Earnings among Young Adults from Disadvantaged Families. *Small Business Economics*. 2005, roč. 25, č. 3, s. 223-236. ISSN 1573-0913.
- [7] GUPTA, V., K.; TURBAN, D., B.; WASTI, S., A.; SIKDAR, A. The Role of Gender Stereotypes in Perceptions of Entrepreneurs and Intentions to Become an Entrepreneur. *Entrepreneurship: Theory and Practice*. 2009, roč. 33, č. 2, s. 397-417. ISSN 1540-6520.
- [8] HEWSTONE, M., STROEBE, W. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.
- [9] KICKUL, J.; GUNDRY, L. K.; BARBOSA, S. D.; WHITCANACK, L. Intuition Versus Analysis? Tes-



- ting Differential Models of Cognitive Style on Entrepreneurial Self-Efficacy and the New Venture Creation Process. *Entrepreneurship: Theory and Practice*. 2009, roč. 33, č. 2, s. 439-453. ISSN 1540-6520.
- [10] KOLLÁRIK, T. a kol. *Sociálna psychológia*. Bratislava: UK, 2004. ISBN 80-223-1841-8.
- [11] KUPKOVIČ, M. a kol. *Podnikové hospodárstvo*. Bratislava: Sprint, 2001. ISBN 80-8848-77-6.
- [12] LIÑAN, F., CHEN, Y. Development and Cross-Cultural Applications of a Specific Instrument to Measure Entrepreneurial Intentions. *Entrepreneurship: Theory and Practice*. 2009, roč. 33, č. 3, s. 593-617. ISSN 1540-6520.
- [13] MARASOVÁ, J., ONDERUFOVÁ, Z. Intelektuálny kapitál ako predpoklad rozvoja podnikateľského potenciálu. *Współczesne Wyzwania Wobec Zarządzania*. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2009, s. 399-405. ISBN 978-83-913962-6-1.
- [14] ROBERTS, K. Mládež v procesoch európskej integrácie. Podnikanie a nezamestnanosť mládeže v štátoch Európskej únie a v asociovaných krajinách. *Sociológia*. 2002, roč. 34, č. 1, s. 37-46. ISSN 0049-1225.
- [15] SCHJOEDT, L. Entrepreneurial Job Characteristics: An Examination of Their Effect on Entrepreneurial Satisfaction. *Entrepreneurship: Theory and Practice*. 2009, roč. 33, č. 3, s. 619-644. ISSN 1540-6520.
- [16] SEDLÁK, M. *Podniková ekonomika*. Bratislava: Elita, 1995. ISBN 80-85323-73-7.
- [17] THOMPSON, E. R. Individual Entrepreneurial Intent: Construct Clarification and Development of an Internationally Reliable Metric. *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 2009, roč. 33, č. 3, s. 669-694. ISSN 1540-6520.
- [18] Zákon č. 513/1991 Zb. z 5. novembra 1991 Obchodný zákonník.

**doc. PhDr. Marta Flešková, CSc.**  
Univerzita M. Bela v Banskej Bystrici  
Ekonomická fakulta  
Katedra ekonómie  
mfleskova@pdf.umb.sk

**Ing. Barbora Babiaková, PhD.**  
Univerzita M. Bela v Banskej Bystrici  
Ekonomická fakulta  
Katedra ekonómie  
barbora.babiakova@umb.sk

**RNDr. Gabriela Nedelová, PhD.**  
Univerzita M. Bela v Banskej Bystrici  
Ekonomická fakulta  
Katedra kvantitatívnych metód a informačných systémov  
gabriela.nedelova@umb.sk

Doručeno redakci: 11. 11. 2009  
Recenzováno: 18. 1. 2010, 10. 3. 2010  
Schváleno k publikování: 18. 1. 2011

## ABSTRACT

## PREFERENCE TIONS ABOUT

The entrepreneur also by European solve the problem long-term tradition politicians and or was the motive to mine the preference research sample composed by CE is important for a have free time for view of gender, c that only 10.4 per analyses did not and economic stiversity students r differences from t the students with ( $r=0,457$   $p=0,000$ ) entrepreneurial in

**Key Words:** Entrepreneurships.

**JEL Classification**

## ABSTRACT

## PREFERENCES OF UNIVERSITY STUDENTS IN PROFESSIONAL LIFE AND THEIR NOTIONS ABOUT OWN BUSINESS

Marta Flešková, Barbora Babiaková, Gabriela Nedelová

The entrepreneurship of young people belongs among the priorities of present. It is supported also by European Commission – entrepreneurship is considered as one of the possibilities how to solve the problem of unemployment, poverty and social exclusion. The entrepreneurship has not long-term tradition in Slovak Republic; interest in it has increased since 1989, but the economists, politicians and others are focused especially on the external conditions of entrepreneurship. That was the motive to realize the research analyzed in this study. The aim of the research was to examine the preferences of university students in the work, especially their entrepreneurial intent. The research sample consists of 298 university students of four Slovak universities. The questionnaire composed by CERAG was used as the research method. We found out that in the work area it is important for students: interesting work, career growth, opportunity to realize own dreams, to have free time for relax, family and friends. We have observed the differences from the point of view of gender, domicile and branch of study. The main outcome of our research is the finding that only 10.4 percent of students manifested categorical intent to do own business - the statistic analyses did not supported assumption about differences between men and women, technique and economic students. Only rural students manifested stronger entrepreneurial intent. The university students realise the advantages and disadvantages of entrepreneurship. There are also differences from the point of view of gender, domicile and branch of study. The research showed, the students with entrepreneurial intent evaluate their own abilities for business more favourably ( $r=0,457$   $p=0,000$ ). We did not investigate dependence between parents' entrepreneurship and entrepreneurial intent of their children.

**Key Words:** Entrepreneurship, Entrepreneurial intent, University students, Professional preferences.

**JEL Classification:** J 23, J 24.

Ekonomika. Bratislava  
5323-73-7.

Individual Entrepreneurship  
Measurement and Development  
Reliable Metric. *Entrepreneurship*  
Practice, 2009, roč. 33,  
3-6520.

z 5. novembra 1991

Marta Flešková, CSc.  
v Banskej Bystrici  
Ekonomická fakulta  
Katedra ekonómie  
m.fleskova@pdf.umb.sk

Barbora Babiaková, PhD.  
v Banskej Bystrici  
Ekonomická fakulta  
Katedra ekonómie  
b.babiakova@umb.sk

Gabriela Nedelová, PhD.  
v Banskej Bystrici  
Ekonomická fakulta  
Ústav a informačných  
systémov  
g.nedelova@umb.sk

9  
3. 2010  
2011